

Materials per a l'estudi dels parlars aragonesos

Vocabulari

L'any 1922, el meu amic Josep M.ª de Casacuberta va fer en alguns pobles de l'Alt Aragó una enquesta dialectològica servint-se principalment del qüestionari de l'Atlas Lingüístic de Catalunya. M'ha semblat interessant d'ordenar i donar a conèixer aquests materials, que contenen dades totalment desconegudes sobre uns parlars tan instructius per a l'estudi del català. De moment només publico el vocabulari, afegint-hi algunes notes etimològiques i comparatives; més endavant sortirà un esquema de la fonètica i de la morfologia. Com a materials lexicogràfics dono a conèixer solament una petita part dels recollits, és a dir els més curiosos i típics i d'altres que constitueixen una prolongació, fora del nostre domini lingüístic, de l'àrea d'un mot català.

La major part de les dades es refereixen a cinc localitats de l'Alt Aragó: Plan, Gistain i Bielsa a l'Est, i Hecho i Ansó a la part occidental. Sobretot a títol comparatiu hi he ajuntat alguns termes recollits també per En Casacuberta en dues localitats de la conca inferior de l'Ebre: Casp i la Puebla de Híjar; i en un poble de la Navarra limítrofa amb Aragó: Liédena. Segueix la llista dels subjectes interrogats a cada poble.

ANSÓ (A). — José López Navarro, de quaranta-vuit anys.

HECHO (H). — Narcisa Pétriz, de quaranta anys.

BIELSA (B). — Manuela Casanovas, de quaranta-dos anys.

PLAN (P). — Mamed Ballarín, de setanta-dos anys.

GISTAIN (G). — Vicente Guillén Pardina, de vint-i-cinc anys.

LIÉDENA (L). — J. García, de setanta anys.

LA PUEBLA DE HÍJAR (PHi). — Lucas Estrada Guallar, de seixanta-dos anys.

CASP (C). — Joaquín Anay Poblador, de quaranta-vuit anys.

JOAN COROMINES

A

- Ababol** m. P, G, B, C, PHi. — Rosella. Sin. *grumaca*.
- Abatallare** v. G. — Espolsar amb un pal les prunes de l'arbre. A Casp : *abatollar*. Sin. *segudir*, *sobatere*, *sorollar*, *espartar*.
- Abellón** m. G. — Vagarro.
- Abete** m. P, H, A, *abet* (plural *abez*) B, G. — Àvet.
- Abufar**. v. C. — Bufar (el foc).
- Acamatonar**. — V. *camatón*.
- Acemar**. — V. *fiemo*.
- Acenoira**. — V. *zafandoria*.
- Aceroliero**. — V. *ciruello*.
- Afondongarse** v. B. — Enfangar-se. *Me soy afondongat enno güerto*.
- Agro**, -a adj. B, G. — Agre.
- Aguatillo** m. G, P. — Rec, sèquia. Sin. *riego*.
- Aguchinarse** v. L. — Empantanar-se (un camp). Perdre's (la collita) per excés d'humitat.
- Agüerro** m. B, G, P. — Tardor. Sin. *sanmiguelada*.
- Aguilón** m. A. — Teula de les del capdamunt de la teulada, damunt de la *bizarrera*. — Sin. *cermellera*.
- Aira** f. PHi. — Era.
- Airaz** m. H, A. — Huracà.
- Aixáu** m. H, A, *ixáu* G. — Aixadell. Sin. *jartillo*.
- Ajenzo**. — V. *ixenzo*.
- Ajeta** f. P, G, H, A, C, PHi. — Aixeta.
- Alacé** m. P. — Vall o fossat en els fonaments d'una casa.
- Aladro** m. P, G, C, PHi, *alatre* B. — Arada.
- Alavez** adv. P, G. — Llavors. *Cuan yo trobe qui me quiera, alavez me casaré*.
- Albar** m. A. — Albeca de l'arbre.
- Alborcho** m. C. — Tòfona. Sin. *ceribión*, *turma*.
- Albritaca** f. A. — Mena d'embotit més gruixut que la *lenguaniza* (llonganissa). Sembla una alteració del cast. *abitaque* 'biga gruixuda' < àr. طَبَق (tábak).
- Alcontrar** v. P. — Trobar.
- Aldova** f. P, G. — Doga de bóta. Sin. *legua*.
- Aldoza**. — V. *loza*.
- Aleaca** f. B, *aliaga* P, PHi, *allaga*, H, A, C, PHi. — Argeiaga.
- Alebro** m. G. — Espècie d'arbre de branques punxents que es porta a beneir el diumenge de Rams.
- Alfalz** m. P, G, B, *alfalce* H, A, PHi. — Alfals.
- Alferesía** f. (*mal de*—), A. — Epilèpsia.
- Alforrocho** m. H, A. — Esparver. Per a l'etimologia, vegeu l'article sobre el cat. *forràs*, més amunt, p. 25.
- Algaderas**. — V. *árgados*.
- Alguarín** m. C. — Dipòsit de gra, d'olives. Cf. cat. *alforí*, cast. *alhorí*, *algorín* 'graner'.
- Alguaza** f. P, G, B, H, *albuaza* PHi. — Frontissa. Per a l'etimologia, vegeu p. 52.
- Aliaga**. — V. *aleaca*.
- Aliestra** f. C. — Aresta, filament que hi ha damunt de cada gra en l'espiga del blat. Cf. Graus *léstra*, BDC, VII, 71. De *aries-ta*, amb repercussió de la *r* i dissimilació.
- Alifara** f. P, G, B, H, A, C, PHi. — Convit, àpat per a celebrar la venda d'un animal.
- Almarguín**. — V. *marguín*.
- Almario**. — V. *casieto*.
- Aimidet** m. B. — Mà de morter,

- instrument de coure amb mà-nec per a picar els alls.
- Alto** adv. G. — Dalt. *En llegar alto, feznos una seña.*
- Aluciar** v. C. Esmolar (eines tallants). Cf. cat. *llossar*, Sopen-ra *llussiar* (*Congr. Ll. Cat.*, p. 426), murc. *luciar*.
- Allaga**. — V. *aleaca*.
- Amantar** v. C, PHi. — Covar (els pollets).
- Amatar** v. H. — Apagar el foc.
- Amendemar**. — V. *mendema*.
- Amprar** v. P, G, B. — Manllevar.
- Ancón** m. A. — Colze. A Hecho, *codó*. La coincidència amb el gr. *ἀγκών* deu ésser casual: cf. *RLiR*, XI, p. 208.
- Ancrusa**. — V. *enclusa*.
- Aneb lato** adj. B. — Neulit; es diu del blat, etc., que, per efecte del fred o de les boires persistents, resta poc desenrotllat. Sin. *simio*.
- Àneda** f. P. — Ocell d'aigua que ve de pas a la primavera.
- Anüerina** f. H. — Peça de la indumentària típica del país, proveïda de caputxa.
- Ansa** f. H, A, C, PHi, *ansera*, P, G, B. — Ansa.
- Ansotano** adj. A, H, B. — Pertanyent a Ansó, o habitant d'aquest poble.
- Antera** f. B. — Andana, llenca de terra que resta sense llaurar amb l'arada a l'extrem d'un camp.
- Anullo** m. B, *anollo* H. — Vedell de més d'un any i menys de dos. Sin. *añenco*.
- Añenco** m. P, G. — Anoll, vedell de més d'un any i menys de dos. Sin. *anullo*.
- Añisca** f. G. — Ovella de dos anys.
- Apero** m. H, A. — Arada. Cf. rossell. *l'aper*, la *pea* íd.
- Aral** m. A. — Garbell de forats més amples que la *listabea*. Cf. cat. *erex*.
- Arambre** m. A, *alambre* P, G, H. — Filferro.
- Arangón** m. P, G, *arañón* B. — Aranyó, fruit de l'arc negre.
- Archila** f. G, B, C, *arcila* PHi, *chelada* A. — Argila.
- Árgados** m. pl. B, *argaderas* f. pl. G, B, *algaderas* P. — Arguenells, sàrries de vimets per a dur fems.
- Argolla** f. H. — Ranera de la mort. Sin. *arrollán*.
- Aribar** v. A. — Posar un fil en madeixa.
- Armillas** f. pl. P, G. — Anelles de l'arada.
- Arrecláu** m. C. — Varietat d'escorpi, diferent de l'ordinària, dita *escurpión*. Ve amb metàtesi de l'ár. *al-^eakráb*, com el cast. *alacrán*.
- Arribar** v. B. — Arribar. *Cuan tu arribores, ya no'n habe ba cosa.*
- Arrollán** m. A. — Ranera de la mort. Sin. *argolla*.
- Arrujiador**. — V. *rujío*.
- Arruillar** v. H, A. — Llençar. S'*arrulla* una cosa inútil, el contingut d'un sac, etc. — Cf. cast. *arrojar*.
- Asobén** adv. P, G. — Sovint.
- Astí** adv. de lloc P, G. *Es mocez* (= els nois) *han marchao por astí a mirá nidos*.
- Asturriar** v. C. — Esquivar (les mosques). Sin. *aturar*, *esvarrar*. Cf. murc., and. *esturrear* «despartamar, dispersar».
- Atacadera** f. A. — Sivella del cinturó.
- Atrancar** v. H. — Encallar (un carro).

Aturar v. P, G, B. — Esquivar (les mosques). L'aran. *arturà* té el mateix significat. Sin. *asturriar, esvarrar*.

Aubrí. — V. *obrir*.

Auca f. P, G, B, H, A, C, PHi. — Oca.

Augua f. G, *agua* A, *aua* B, H. — Aigua.

B

Babieca f. P. — Ocell nocturn, de color fosc; té el cap semblant al d'un gat.

Baciva adj. f. P, G. — Eixorca; es diu de les vaques i d'altres espècies de bestiar.

Bachaca f. P, G, B. — Tavella de mongeta sense gra. *Bachquera* f. C, mongetera; PHi, tavella (sense grans). Cf. cat. *bajoca*. Sin. *pocha*.

Badía f. P, G, B, H, A. — Rectoria, l'edifici on viu el rector del poble. Cf. cat. occ. *abadia*.

Badina f. H, A. — Bassa; gorga en un riu. Cf. *batida*.

Baguera f. H, A. — Tronc mig cremat. La *baguera*, a diferència del *tizón*, és de grosses proporcions.

Balago m. C. — El tros de l'era on es posen els feixos i la palla. Cf. murc. *balaguero* «rimero de cualesquiera objetos», Bierzo *balagar* «montón de hierba seca».

Balagostao m. C. — Balustrada.

Balda f. C. — Balda, tancadura de la porta.

Baluste. — V. *baruste*.

Bancal m. A. — Peça del vestit típic de la vall, mocador de drap verd que porten les dones solteres o casades (les vídues

duen mantellina blanca) per a anar a missa. *Bancalico* PHi: Marxapeu; sin. *batedor*.

Bandeáse v. PHi. — Gronxar-se. Cf. aran. *bandolejà-se*.

Banzo m. P, H, A. — Melsa. Sin. *mielsa*.

Barachín m. B. — Vent provinent del port de Barecha.

Barandao m. C. — Pedrís (del pou).

Bardina adj. f. — Es diu de la vaca clapada.

Bardo m. P, G, B, H, A. — Fang. *Cuando llueve hay mucho bardo*. Llot. Morter de fer cases.

Bariella f. B, *barilla* PHi. — Barra, mandíbula. Cf. murc. *varilla* íd.

Bario m. G, A, *barrio* B, H. — Barri, veïnat.

Baruquiar v. P, G. — Desvariejar. Sin. *esvared*.

Baruste, baluste m. A. — Barra del galliner, saltadora de la gàbia, barrot de la cadira. Cf. cat. *balustre*.

Barzal m. P, G, B. — Esbarzer, arbust espinós que fa móres.

Barzel m. P, G. — Panera allargada, el·líptica i sense anses per a posar-hi la roba de bugada. = Cat. *bressol*; cf. aran. *brès* 'panera' = cat. occ. *bres* 'bressol'.

Barzón m. H, A. — Traiga del jou.

Batedor m. C. — Marxapeu. Sin. *bancalico*.

Batiaguas m. L. — Paraigua.

Batida f. C. — Bassal. Sin. *clote*. Cf. *badina*.

Batueco adj. P, G, B, H, A, L. — Es diu de l'ou covat.

Belota f. P, G, *bel'lota* B. — Gla. A Plan s'aplica especialment a la d'alzina (la de roure

- és *glan*); a Bielsa, contràriament, a la del roure (la d'alzina és *lecina*); a Gistain, a totes dues.
- Belsetán** adj., B. — Relatiu o pertanyent a Bielsa, o habitant d'aquest poble.
- Bencer** v. H, A. — Gronxar. *Bencedera* H, *bencedora* A: Gronxadora (a Plan *mecedora*). De *mecer* > **mencer* (per repercussió de la nasal) > *bencer* (per dissimilació).
- Bico** m. P. — Bec.
- Bigós** m. G. — Àrpiés (eina de conreu).
- Bima** adj. f. B. — Es diu de la vaca quan té més d'un any i menys de dos.
- Birla** f. P, G, PHi. — Bitlla. Cf. val. *birla*.
- Bisalto** m. P, G, H, *bisalte* PHi, *guisalto* C. — Pèsol.
- Bistiar** m. B. — Bestiar.
- Bizcarra, bizcarrera** f. A. — Cavall de la teulada, biga que forma la carena de la teulada. — Cf. aran. *biscà* f.
- Blanquil** m. B. — Llindar, pedra que forma la part inferior de la porta. Cf. cat. *brancal*. Sin. *solar*.
- Boc**. — V. *buco*.
- Boira** f. C, PHi. — Boira.
- Boleta** f. A. — Ocell molt gros, de color blanc i negre, semblant al voltor, que té tendència a menjar carn morta.
- Bolo** m. A. — Palet, pedra rodoladissa. Sin. *ruello*.
- Bolón** m. H. (*jugat a lo* —) A parells i senars.
- Bonada** f. G, *bolada* H. *una* — *d'aire*. Cop d'aire. Cf. aran. *honada* id. < VNDATA.
- Baña** f. G, *bueña* C, *güeña* PHi. — Buina, excrement de bòvid.
- Boqué**. — V. *buco*.
- Borda** f. P, G, B, H, A. — Borda (vegeu una definició exacta en BDC, XXIII, 279). *Bordalé* m. P, G, *bordalero* H, A : Masover.
- Borde** adj. P, G. — Bord, bastard.
- Boto** m. H. — Bot, odre.
- Bozo** m. P, H, A, L, *bozón* G, B. — Morrió (del gos), morralló perquè no puguin menjar les cavalleries.
- Bozón** m. G, B. — Tap d'ampolla. *Tirabozón* m. G, B : Tirabuixó. Sin. *tape*.
- Bragada** adj. f. H. — Es diu de la vaca clapada.
- Brasca** f. P. — Rapa del raïm. Sin. *rapazo*, *raspa*, *trasco*.
- Brendar** v. P, G, B, H, A. — Berenar (v.). *Brienda* f. H, A : Berenar (m.); a Plan, Gistain i Bielsa, *brendar* m.
- Bres**. — V. *vesque*.
- Bresca** f. PHi. — Bresca (de mel). *Brescamen* m. C : Brescam.
- Brespa**. — V. *viespre*.
- Bribar** v. P, G. — Eixarcolar. Cf. cat. *birbar*, per a l'etimologia del qual vegeu BDC, XXIII, 277. Sin. *þorgar*.
- Brienda**. — V. *brendar*.
- Brigüeta** f. G. — Grill, *gryllus domesticus*.
- Broixa** f. B, H, A, *bruja* P, G. — Bruixa. Per a l'explicació de la primera forma, vegeu *VRom.*, II, 162.
- Bromera** f. C. — Escuma, bromera de l'aigua.
- Bronquear** v. H, *bronquid* A. — Roncar (la persona que dorm, el gat).
- Broquis** adj. C. — Enrogallat.
- Brumo**. — V. *gromo*.

- Brusa** f. P, *brozola* G. — Engruna.
- Brutar** v. P, G. — Mugir (el bou). Sin. *ruñir, gramar*.
- Buco** m. H, *boc* P, G, B, *boque* C, *boqué* A. — Boc. Sin. *padral*.
- Bucha** f. H. — Cossi, bugader.
- Bueña**. — V. *boña*.
- Bufo** m. C. — Duc (ocell).
- Buga** f. H, A, *güega* C. — Límit, especialment límit entre dos municipis. La zona del terme d'un municipi que està prop del límit amb el municipi veí *x*, es diu també *la buga de x*. *De la buga de Ansó viemos... 'des del límit (d'Hecho) amb Ansó es veu...'*. A Casp és un muntet de tres pedres que serveix per a delimitar el tros d'era que correspon a cada pagès. Cf. cat. occ. *boga*, basc *muga* íd.
- Buixo** m. P, G, B, H, A, *bui-xaco* H, A. — Boix. Escombra d'escombrar el forn.
- Bulco** m. A. — Desig (tara). Es pot sospitar en aquest mot un representant isolat del ll. VL-cvs n. Cf., més amunt, la pròtesi de *b-* en *bonada*. Sin. *concieto*.
- C
- Cabaña** f. A. — Ramat molt nombrós, més gran que el *ra-baño*. Cf. cat. occ. *cabanya* 'ramat' (BDC, XIX, 106), *cabanera* 'camí del ramat'. Sin. *coñada*.
- Cabezal** m. P, G, A, *capezal* B. — Llinda, peça de fusta que forma la part superior de la porta.
- Cabezana** f. H, A, C. — Cabestre. A la Puebla, *cabestro*.
- Cacherulo** m. H, A. — Lligadura d'home típica d'aquestes valls, espècie de barretina que es porta sota el *sombrero*. N'hi ha de diferents colors, negre i altres.
- Cachurro** m. H, A. — Cadell.
- Cadiello** m. P, G, B, *cadillo* A. — Cadell.
- Cadiera** f. P, G, H, A, *catiera* B. — Escon, banc llarg de fusta per a seure a la vora del foc. S'hi seu a tots dos costats.
- Cado** m. P, G, B, H, A, L, C, PHi. — Cau d'un animal salvatge (per exemple, la guineu).
- Cadujo** m. C, PHi. — Canó (per a l'aigua del safareig). Canal (per a l'aigua de pluja). Cf. cat. *caduf*.
- Caixal** m. P, G, *cajal* C, PHi. — Dent incisiva (avui també es diu *diente*). Les molars s'anomenen *muelas* (P, G). Ullal dels de dalt (C). Ullal de les cavalleries (*cormillo* és el de les persones) (PHi). *Sobrecajal* m. C: Ullal dels de baix. Sin. *vellané*.
- Caixico** m. B, H, A, *caixigo* P, G. — Roure.
- Calcaño** m. H, A. — Taló (del peu, del calçat).
- Calcia** f. H. — Guitza.
- Calcilla**. — V. *calz*.
- Calderiz**, PHi. — Cremall.
- Calivo** m. G, B, C, PHi. — Caliu, brases que resten quan s'apaga la flama.
- Calma** f. P, G. — Calor. *¡Como ¡ta tanta calma!* A Hecho, *calor* f.
- Calso** m. P, G. — Calç, morter.
- Calvo** m. H. — Pedra que, en el joc dit de *lo calvo*, serveix, llançant-la, per a tirar a terra una altra pedra més petita,

- plantada a terra, dita *la fita*.
Calz B, *calzilla* f. H. — Mitjó.
 Sin. *peazo*.
Callajuar m. P. — Esquellots, broma que fan els joves d'un poble als nuvis. Es diu també *esquillada*. Cf. aran. *callauari*, derivat de *callau* 'roc'.
Callizo m. PHi. — Carreró. Cf. cat. *callís*, aran. *carís*, 'andro-na'.
Cama f. G, B. — Cameta d'arada.
Camal m. G. — Branca d'arbre grossa.
Camamila f. H, A. — Camamilla.
Camatón m. G. — Pilot gros d'herba dallada. *Acamatonar* v. G.: Apilotar herba en el prat.
Cambear v. P. — Canviar.
Cameña f. P, G, B. — Eixovar. A Plan i Gistain, també *jovar*. A Hecho i Ansó, *arras*.
Camilega f. H. — Lligacama.
De camín B. — De pressa.
Caminales m. pl. A. — Capfoguers, ferros de la llar.
Campanal m. G, B, A, *campanar* P, H. — Campanar.
Camparol m. G, B, *camparóu* P. — Rovelló, espècie de bolet.
Can. — V. *chucho*.
Canabla f. G, B, *canaula* P. — Ansí del jou.
Canaril m. H, A. — Clemàstecs.
Canica f. H. — Bala de jugar, de pedra. Sin. *tribuelo*.
Canilla f. H. — Llançadora de teixir.
Cantera f. B, A. — Serra de muntanyes. Roca. En el Segrià, *cantera* vol dir 'carena'.
Cantero m. H, A. — Paleta, mestre de cases.
Cantilada f. G. — Sabatera, biga paral·lela al cavall de la teulada, que va a la intersecció de la teulada amb la paret lateral, al llarg de l'extrem dels cabirons.
Caparra f. P, G, B, H, A, C, PHi. — Paparra, insecte.
Capera f. H, *caperán* m. A. — Classe de bolet.
Capozal. — V. *cabezal*.
Capiello m. H. — Panotxa de blat de moro desgranada.
Capirón m. H. — Cibiró. Sin. *quebro*.
Capola f. B. — Niu.
Capolar v. A, PHi. — Picolar la carn amb mitja lluna.
Caragol m. P, G, B. — Cargol.
Cardelina f. P, G, B, C, PHi. — Cadenera. Cf. aran. *íd*.
Carero m. H. — Hipòcrita.
Cárgaro m. C. — Solatge (del vi, etc.). *Cargadal* m. C: Barreja de terra i sorra a la vora dels rius. Sin. *glera*, *ronal*.
Caria. — V. *quera*.
Carlada f. C. — Clariana (entre núvols).
Carnestulendas f. pl. H, *Carnestulendas* A, *Carrastulendas* PHi, *Carnistolientes* P, *Carnestutas* B. — Carnaval.
Carnuz m. P, G, B, L, *carnuzo* H, A. — Carnús, carronya.
Carracar v. H, A. — Rosegar (un os), picolar (terra). Sin. *radé*, *rosigar*.
Carrasca f. P, G, B, H, A. — Alzina.
Carrazo m. P, G, B. — Gotim de raïm.
Carrera f. G, B, A. — Carrer d'una població.
Carrestulendas. — V. *Carnestulendas*.
Carrucha f. P, G, C, *carrucho* A, *garrucha* H, PHi. — Curriola. *Agarruchar* v. H: Treure aigua del pou.
Casca f. P, G, B, H, A, L. —

- Closca de l'ou, de l'avellana, de la nou.
- Casco** m. H. — Grill de ceba.
- Casieto** m. H. — Armari per a guardar la roba. El del pa es diu *almario*.
- Catièra**. — V. *cadiera*.
- Caus**. — V. *chucho*.
- Ceca** f. C, PHi. — Sèquia.
- Cegallita** m. PHi. — Curt de vista. Sin. *miomio*.
- Cenollo** m. C. — Fonoll.
- Ceñar** v. H, A. — Fer un senyal amb la mà. Fer l'ullet. *Cuando pleguez allá arriba, ceñános* (quan arribeu allí dalt, feu-nos un senyal). Cf. it. *accennare*.
- Cercillo** m. P, H, A, PHi, *zarciello* G, *cejillo* C. — Cèrcol de bóta, cèrcol de ferro d'una roda, anella de cadena.
- Ceresa** f. P, G, *cereza* H. — Cirera. Observeu la conservació de la -s- etimològica de CERASEA.
- Ceribión** m. P, *ciribión* G, *sirión* B. — Tófona. Sin. *alborcho*, *turma*. Cf. el pall. *aixorelló* i altres formes citades en BDC, XXIII, 274.
- Cermellera** f. H = *aguilón*.
- Cerralla** f. P, G, B, H, A. — Pany de la porta.
- Cibo** m. P, G. — Esquer.
- Cicala** f. A. — Grill, insecte.
- Ciemo**. — V. *fiemo*.
- Cillo** m. P, G, B, *cingle* A, *cinglo* C. — Cingle, estimball, barranc.
- Cingalantera**. — V. *sargantana*.
- Ciruella** f. H, *cirguello* m. B. — Pruna. *Cirueller* f. H, *cirgueller* m. B, *acerollero* C: Pruner.
- Clairón** m. G, A, *cuairón* A, *clarión*, *claréon* C, PHi. — Guix per a la pissarra. Cf. Barra-vés, Fraga *clarion*, BDC, IV, 33, i VI, 27. Del fr. *crayon*?
- Clavilla** f. H. — Baldó.
- Clavillar** m. B. — Turmell. Cf. aran. *clavillà*, *cavillà*.
- Cleca**, *cloca*, *clueca*. — V. *lucca*.
- Clote** m. C. — Bassal. Sin. *batida*.
- Coa**. — V. *coda*.
- Cobillar** v. P, G, B. — Cobrir (una casa).
- Cocera**. — V. *cuezo*.
- Cocero** m. H. — La pedra d'es-molar la dalla. El tipus *CO-TIARIVM, REW, 2283, significa 'portacots' en való, franco-provençal i reto-romànic.
- Cocio**. — V. *cuezo*.
- Coculo** m. A, *cucut* P, G, B, *cuco* H. — Cucut. Del ll. CVCVLVS.
- Coda** f. G, H, A, C, PHi, *cuoda* P, B, *coa* H. — Cua.
- Colombrina** f. P. — Sargantana. De **colobrina* = cast. *culebrina*. Sin. *sargantana*.
- Concieto** m. P, G. — Desig (tara). < CONCÉPTVM. Sin. *bulco*.
- Coñada** f. L. — Gran ramat de bestiar que va d'un lloc a l'altre. Sin. *cabaña*.
- Corbillo** m. B. — Cistell petit i ordinari per a dur-hi fems, pedres, etc.
- Cordillóns** m. pl. H. — Budells. També es diu *estentinos*.
- Cormillo**. — V. *cajal*.
- Corro** m. PHi. — Extensió. *Aquella finca tiene mucho corro*.
- Corruca** f. B, H. — Arruga. *Corruca* v. H : Afluixar una corda. Sin. *ruga*.
- Corrusco** m. H, *corruscón(e)* A. — Crostó del pa. Sin. *gorra*.
- Cos**. — V. *chucho*.
- Covarcha** f. P, G. — Cova.
- Cozcas** f. pl. H, A, *cozquillas* G. — Pessigolles.

Crabacín m. G, *crapacín* B. — Cap, testa. Pròpiament = cast. *calabacín*.

Crabito, *crapito*. — V. *ternasco*.

Crabuna f. G. — Bot de pell de cabra.

Crambe H. — Biga. Avui el mot ha esdevingut antiquat i se substitueix per *madero*.

Crebar v. H, A. — Trencar, esquerdar.

Cremallos m. pl. P, G, B. — Clemàstecs.

Crestón m. H, A. — Crestat, marrà capat.

Cuairón m. A. — Muntant de la porta. V. *clairón*.

Cualicacosa, *cuallicosa* pron. PHi. — Qualsevol cosa.

Cuartíz m. G. — Mena d'esquella llarga i ampla.

Cuco, *cucut*. — V. *coculo*.

Cuco m. P, G, B, H, A. — Cuc, en general. Cuc de seda. Cuc de la carn podrida. Cuc de l'orella. Corc de la fusta. *Cucáse* v. A. : Corcar-se (la fusta). *Cuqueta de Dios* f. B. : Animaló com una papallona.

Cuchareta f. P, G. — Cap-gros. Sin. *zapillón*.

Cuezo m. B, A, C, PHi, *cocio* C, PHi. — Cossi, bugader. Atuell de munyir la llet. *Cocera* f. H: Atuell de munyir la llet. Sin. *rusca*, *ruscader*.

Cullar f. H, A. — Llossa de fusta. Sin. *loza*.

Cullir v. P. Collir (la fruita). *En cullen buena cosa*, en cullen força.

Cumo m. P, G. — Cóm, obi.

Cuoda. — V. *codá*.

Cupato m. B. — Portacots.

Cuquela f. G. — Cassó.

Curto adj. P, G. — Curt.

Cuzarro m. A. — Petit recipient de banya de bou i de forma encorbada, per a beure.

CH

Chácena f. B, *chaza* P, G. — Biga de les que sostenen els pisos de les cases.

Chaguar v. H. — Rentar la roba. < EXAQVARE.

Chamizo m. C, PHi. — Hostalet, hostal miserable.

Champa. — V. *pancha*.

Chanca f. P, G, H, A. — Crossa.

Charrar v. B. — Parlar, xerrar.

Chaza. — V. *chácena*.

Chebre, *agua* — C. — Aigua de pluja tempestuosa, molt freda.

Chelada. — V. *archila*.

Chenebro. — V. *chinebro*.

Chentá v. A, *chintar* H. — Dinar. Del ll. IENTARE.

Cheso adj. H, A. Pertanyent a Hecho, o habitant d'aquest poble.

Chicot adj. P. — Petit.

Chifletazo m. P, G. — Revés, cop donat amb el revés de la mà. Sin. *lapo*.

Chiflo m. H, *siflito* m. A, *chuflet* m. G. — Xiulet (objecte).

Chilare v. G. — Brunzir (les mosques). Piular (els ocells).

Chinebro m. P, G, H, *chenebro* A, *chenipro* B, *ginebro* C, PHi. — Ginebre.

Chinestra f. B, H, *ginestra* C, PHi. — Ginesta.

Chintar. — V. *chentá*.

Chirar v. B. — Esquivar (les mosques). En aranès, *virà es mosques*.

Chireta f. P, G. — Embotit de tripes d'ovella, amb arròs, ju-

- livert, porc, etc. Cf. pall. *gírella*, BDC, XXIII, 294.
- Chirria.** — V. *sirrio*.
- Chistéin** P, G. — Nom local del poble de Gistain. *Chistavino* adj. P, G, B : Relatiu a Gistain, o habitant d'aquest poble.
- Chistar** v. A. — Piular (els ocells).
- Chitar**, *chito*. — V. *itar*.
- Chizado** m. P, G, *chizarz* pl. B. — Isard. Sin. *sarrio*.
- Cholla.** — V. *chulla*.
- Choni.** — V. *chuni*.
- Chordón** m. P, G, B. — Gerd.
- Chordos** m. pl. P, G. — Escròfules.
- Chorrupo**, *churrupo* m. A. — Raig (de sang). El broc petit del càntir. Sin. *churro*.
- Chucho** m., *chucha* f. B, *cos* m. C, *gos* m., *gosa* f. C, PHi. — Gos. A Casp els vells també diuen *caus* m., *causa* f. A la Puebla una *gosa* és més jove que una *perra*; els cadells són *gosés* o *gosesticos*. A Bielsa *can* és, més especialment, el gos de ramat; a Plan i Gistain té el significat genèric. A Hecho i Ansó es diu *perro*.
- Chuflet.** — V. *chiflo*.
- Chulla** f. G, *cholla* H, A. — Penca (de cansalada). Carn (d'animal, en oposició a *carne*, que només s'aplica a la carn de persona). Per a l'etimologia, vegeu l'article de Coromines sobre el cat. *xulla*, BDC, XXIII, 320.
- Chuni** v. P, G, H, *chont* A, *chunir* B. — Junyir (els bous).
- Chupo** m. B, H, A. — Moll (de l'os). Sin. *megollo*.
- Churigué.** — V. *eixorigué*.
- Churla** f. A. — Guspira.
- Churro** m. G, H, *chorro* P, *chorrupo*, *churrupo* A. — Raig (de sang, etc.). Broc del càntir. Sin. *chorrupo*.

D

- Delemeco.** — V. *lemereco*.
- Dende** prep. A. — Des de. *Dende aquí, vemos Ansó*.
- Dote** m. G, B, H, A; f. P. — Dot.
- Doviello** m. H. — Cabdell (de fil). Dissimilació de **loviello* (< GLOBELVUM), d'on ve per deglutinació el cast. *ovillo*.
- Duecho** m. H. — Cameta (de l'arada).

E

- Eixorigué** m. P, *churigué* B. — Rata-pinyada. Sin. *morciego*.
- Embulicar** v. C. — Embolicar. *El conejo se embulica con las senderas.* (V. *sendera*).
- Emplí** v. (formes rizotòniques: *impló*, *implés*, etc.) B, *implir* H. — Omplir.
- Encantarao** adj. G. — Embadallit, embadocat.
- Encara** adv. P. — Encara. *Encara s'ha de pagar*.
- Encarranarse** v. G. — Entosudir-se, esforçar-se. *No t'encarranes, que no te creiré.* Metàtesi d'**encanarrarse*, derivat de *can*; cf. cast. *emperrarse*, it. *accanito*.
- Encetar** v. P, G. — Encetar (el pa, etc.).
- Enclusa** f. G., *ancrusa* C. — Enclusa.
- Engardaixo.** — V. *langrandacho*.
- Enguisar** v. H. — Apedaçar. *Enguisillo* m. : Pedaç.

Enlucernáu adj. G, *enlucernáu* P, *eslunzarnato* B. — Enlluernat.

Enronar. — V. *ronal*.

Enserenao, -áu, m. H, A. — Corral sense cobrir, per a aviram, dins la casa.

Ensoñá. — V. *sonear*.

Entresillo m. PHi. — Sagí. Sin. *saino*. Cf. cast. *entresijo* 'menterí'.

Envasador m. H, A, *envazador* PHi, *vasador* P, G. — Embut.

Enverar v. PHi. — Verolar (la fruita).

Esbalzada f. P, G. — Esllavisada. Sin. *esmolirse*, *eslená*, *eslisarse*.

Esbuma, esbumadera. — V. *escluma*.

Escabuche m. PHi. — Recambrió sota l'escala, on dormen els mossos.

Escallar v. A. — Arrebossar (una paret).

Escamilieta f. H. — Escambell.

Escañutar v. P, G, B. — Lladrar. A Hecho i Ansó, *ladrar*.

Escaperao adj. G. — Sense res al cap.

Escatizá v. H, A. — Atiar (el foc). Mocar (el llum). Sin. *esmapilar*.

Esclafar v. P. — Esclafar.

Escluma f. A, *esgroma* G, *esbuma* B. — Escuma (de la llet, de l'aigua). *Esgromadera* f. G, *esbumadera* B, *espumadera* H : Colador.

Escobre m. G. — Escarpra (eina de fuster).

Esconderillo m. G, *escondrillo* PHi. — Amagatall.

Escorcho m. A. — Suro.

Escrihuelo, escrivuelo m. A, *esquirol* P, G, B. — Esquirol. La forma arcaica d'Ansó és in-

teressant perquè dona l'explicació de com s'ha arribat a la forma catalana. De *SCVRIO-LVS, diminutiu de *SCVRIVS (d'on l'it. *scoiattolo*, etc.), forma vulgar en lloc de SKIVRVS (REW, 8003), va resultar, perdent-se la V, en aragonès *escrihuelo* i en català **escriol*, que s'ha convertit en *esquirol*, de la mateixa manera que CAPREOLVS > **cabriol* > *cabíol*, *CAPREONEM > **cabrió* > *cabiró*, CONFLVENTEM > *Confolens* (nom de lloc francès).

Escuéliz m. B. — Tumoret que es forma sobre els repelons dels dits.

Esculla PHi. — Plat profund per a sopa. Cf. cat. *escudella*. Sin. *tortera*. *Escullar* v. PHi : Posar la sopa a l'esculla.

Escupulón m. P, G. — Portacots.

Escusar v. P, G, A. — Estalviar < ABSCONSARE. A Hecho diuen *escurrar*, resultant d'un encreuament amb *ahorrar*.

Esgarrañar v. B, P, G. — Esgarrapar. A Bielsa també *esgarrapar*.

Esgroma, esgromadera — V. *escluma*.

Eslená v. A. — Relliscar. Sin. *eslisarse*, *esmolirse*, *esbalzada*. Cf. cat. *esllenegar-se*.

Eslisarse v. P, G. — Relliscar. Cf. cat. occ. *esllisar-se*, aran. *eslisà-se*. Sin. *eslená*, *esmolirse*, *esbalzada*.

Eslunzarnato. — V. *enlucernáu*.

Esmadejáu adj. H. — Que badalla molt. ¡Que esmadejáu sol!, 'quin tip de badallar que em faig'.

Esmapilar v. PHi. — Atiar (el foc). Sin. *escatizá*.

- Esmolirse** v. B. — Esllavissar-se: *la tierra s'ha 'smolito*. El verb *esmolingar*, emprat a Hecho amb el sentit de 'relliscar', resulta potser de l'encreuament d'aquest mot amb l'aran. *eslingà-se* (= cat. *esllenegar-se*) 'relliscar'. Sin. *esbalsada, eslená, eslisarse*.
- Espaldadero** m. B. — Cingle. *Espaldadera*, nom d'un bosc en el terme de Gistain. Congènere del cat. *espatllar-se*, emprat pels pagesos amb el sentit de 'estimbar-se'.
- Espaldillao** adj. C. — Estabornit.
- Espantallo** m. P, G, *estampallo* H. — Espantacells, barbarota. És curiosa la forma metatitzada d'Hecho. Sin. *moquitaña*.
- Espantible** adj. — V. *guita*.
- Espartar** v. P. — Espolsar, treure la pols. Sin. *segudir, abatal·lar, sorollar, sobatere*.
- Esparver** m. P, B, *esparvere* G, *espargül* C, *esparvede* PHi. — Esparver.
- Espináis** m. A, *espinayes* C, PHi. — Espinacs
- Espigo** m. A, *esplico* B, *espí·gol* P, *espigallo* C, *espliego* PHi. — Espígol.
- Espluca** f. B. — Cova.
- Espollar** v. C. — Plomar (un pollastre).
- Espurgá** v. A. — Pellucar, esgranar raïm. Sin. *pipar, pizcare*.
- Esquillada**. — V. *callajuar*.
- Esquina** f. P. — Esquina. *Esquinazo* m. P, G, B, H, A: Esquina, espinada.
- Esquír** v. P, H, *-are* G, *-á* A. — Tondre, tallar el cabell. Per a aquesta variant del cast. *esquilar* veg. BDC, XIX, 31.
- Estallo** m. G, B. — Ramat (de bestiar). Sin. *rabaño, cabaña*.
- Estentinos**. — V. *cordillóns*.
- Estera**. — V. *lastera*.
- Esterza** f. P, G. — Pedaç, par·rac. Sin. *perrequé, rapazallo, trafallón*.
- Estrancillarse** v. PHi. — Tor·çar-se (el peu).
- Estravilla** f. H. — Quadra (de cavalls). El pas per a entrar a la quadra. Sembla representar un *STABELLVM, diminutiu de STABVLVM.
- Estrela** f. P, G, B, H, A. — Estel, astre. També és usada la forma literària *estrella* i la masculina *estrel en estrel del alba* (P, G).
- Estreudes** f. pl. H, A, *estreudas* P, G. — Trespeus.
- Esvarar** v. PHi. — Relliscar. Sin. *eslisarse, eslená, esmolirse, esmolingar*. Cf. val. *esvarar*.
- Esvareá** v. A. — Desvariejar. Sin. *baruquiar*.
- Esvarrar** v. PHi. — Espantar, esquivar (les mosques). Sin. *asturriar, aturar*. *Esvarradiza* adj. f. : (Mula) esquerpa. Cf. cat. *esverar*, bearn. *esbaryà*.
- Esverro** m., *-a* f. C. — Verro, verra.
- Esvezá** v. A, *-are* G, *desvesar* B, H. — Desmamar.
- Esvinzáu, -ao** adj. P, G. — Tren·cat, herniat.
- Esvolutarse** v. H, *esvolotase* G, *esvolutrase* A. — Rebolcar-se (el porc, l'ase, etc.). Cf. aran. *voludà-se* < VOLVTARE.

F

- Fafandoria**. — V. *zafanoria*.
- Faina**. — V. *fojna*.
- Fagüello** m. B, H. — Vent ca-

- lent provinent del Sud; sol dur pluja, B. Vent de Ponent, provinent de Fago i de Navarra, H < FAVŌNIVS.
- Faixella** f. A. — Cèrcol de fusta. *Una bacía (cossi) de pino con dos faixellas de fayó.*
- Faixo** m. A, *fajo* C, PHi. — Feix. Garba.
- Falcilla** f. G, B, *faltilla* P, *valcino* m. A. — Falzia, ocell. Sin. *pimþán.*
- Faldar** m. A. — Folro vermell del *saigiüelo*, roba que es porta damunt la *basquiña*, en el vestit típic de la vall.
- Falsa** f. P, G, B. — Golfa. Sin. *sabaya, sulero.*
- Falz** f. P, G, B, H, A, C, PHi. — Falç.
- Fallato** m. A. — Espècie d'antorxa feta amb tres o més teies aplegades.
- Farandola** f. G. — Serrell de les cortines.
- Fardazo** m. PHi. — Llangardaix. Per a l'etimologia V. pp. 19 i ss.
- Fariduera** f. H, *fridera* A. — Picador de rentar la roba. Derivat de *ferir* amb el sufix -ITŌRIA.
- Farnaca** f. L, PHi. — Llebre jove. Per a l'etimologia V. pàgina 22.
- Fascal** m. PHi. — Munt de *fajos* o garbes.
- Fato** m. P, G, B, H. — Neci, babau.
- Fau** m. P, G, B, H, *fayo* A. — Faig. La primera forma ve de FAGVS; la segona, de FAGEVS, com el cat. *faig.*
- Feixanga** f. P, G. — Relleix a mig aire d'una cinglera. El caire del cingle. A Cerc (Serra del Cadí) s'usa *feixanc* amb el primer d'aquests dos significats (Coromines).
- Felquera** f. B. — Falguera.
- Fendejo** m. C. — Vencill (per a lligar la garba). A la Puebla, *vencejo.*
- Fendilla** f. P, *fenderilla* G, B, *frendilla* P, *handrija* B, H, C, PHi. — Escletxa (a la porta). Esquerda (a terra). *Fendillar* v. P : Esquerdar (un vidre). Sobre aquesta família de mots vegeu Coromines, *Vocab. aran.*, s. v. *iněskla.*
- Fesella** f. B. = *fendilla.*
- Fiemó** m. P, G, H, A, PHi, *ciemó* C. — Fems, excrement de tota mena d'animals. *Acemar* C, *femar* PHi : Femar.
- Fita**. — V. *calvo.*
- Fogaril** m. P, G, B, H, A, PHi. — Llar del foc.
- Foguero** m. P, *fuguero* B. — Foguer, tros d'acer que serveix per a encendre foc.
- Foina** f. A, *fuina* P, H, C, PHi, *fu(gu)ina* G, *þaina* B. — Fagina, animal carnisser.
- Fongo** m. H. — Rovelló. *Fongueta* f. A : Una altra espècie de bolet.
- Forga** f. B, *þorgueta* P, G. — Enclusa de dallaire. Cf. *aran. hòrga.*
- Forno**, *þornero*. — V. *þurno.*
- Forrada** f. P, G. — Galleda. Cf. cat. occ. *ferrada.*
- Forragina** f. C. — Malesa, brosta. Sin. *ramulla.*
- Fraga** f. P. — Maduixa. Sin. *martuel.*
- Fraixenco** m. H, A. — Nodrís, porc jove encara, però més vell que el *gorrín* o porc de llet. Cf. *aran. hereixenc, REW, 3519.*
- Fraixíno** m. H, *þrásino* A, *þrasno*

- PHi, *fréixel* P, G, *freixin* B.
— Freixe.
- Freidura**, *fredura* (la—) m. C. —
Les entranyes.
- Frendilla**. — V. *fendilla*.
- Fridera**. — V. *fariduera*.
- Friolenco** adj. H, A. — Fredolic.
- Fuguero**. — V. *foguero*.
- Fuina**. — V. *foina*.
- Fuleno** pron. P = cast. *fulano*.
Provinent d'una forma arà-
biga tardana *fulén* en lloc de
fulan amb *imela*.
- Fumatera** f. H, A. — Fumera.
- Furno** m. P, G, H, *forno* H, A.
— Forn, fleca. *Furnero* m. H,
fornero A : Flequer.
- Fusal** m. A. — Cementiri. Canyet.
- G
- Gafón** m. P, G, B. — Golfo.
Cf. aran. *gahon*, cat. occ. *galfo*.
- Galandra**. — V. *golondra*.
- Galarcho** m. C. — Torrent. Cf.
cat. (Ebre) *galatxo* 'braçderiu'.
- Galdufa** f. C, PHi. — Baldufa.
Per aquesta forma es veu que
la *r* de la forma aragonesa més
corrent, *galdrufa*, és adventí-
cia; l'etimologia no és, doncs,
l'àrab *ḥudrúfa* (VRom., II,
166).
- Galvaná(r)** v. H, A. — Badallar.
Cf. cat. *galvana* 'mandra'.
- Gallarofa** f. C. — Pellofa del blat
de moro. Sin. *garfolla*.
- Gallet** m. B. — Gargamelló.
- Galleta** f. C. — Galleda.
- Gallo** m. H, A. — Grill (de ceba).
- Gardacho**. — V. *langrandacho*.
- Garfullo** m. PHi, *garfollo* C. —
Pell del raïm. *Garfolla* f. PHi:
Pellofa del blat de moro. Sin.
gallarofa.
- Gargalé** m. (*beber a—*) A. — A
galet.
- Gargallos** m. A. — Encenalls.
Sin. *virosta*.
- Gargamela** f. H, A. — Gola, la-
ringe.
- Garganchón** m. P, B, A, C, PHi.
— Esòfag. Cf. cat. occ. *gar-
gansó*, BDC, XXIII, 293.
- Garra** adv. P, G. — Gens, cap.
En miraban (buscaven) y no
n'han trobao garra. No que-
reba venire de garra manera.
- Garrampa** f. H. — Rampa.
- Garraspa**. — V. *raspa*.
- Garroso** adj. G, H, A. — Garrell.
- Garrucheta** f. H. — Disfressa.
Sin. *golucho*, *güela*, *muyén*.
- Gatorín** m. A. — Gat jove.
- Gaviño** m. C. — Veremell, poda-
dora. Ve per regressió d'un
**gaviñet*, cf. cat. *ganivet*, *ga-
nyivet*, *gavinet*.
- Ginebro**. — V. *chinebro*.
- Ginestra**. — V. *chimestone*.
- Glan** m. P, A, *glande* H. — Gla
de roure. Sin. *belota*, *lecina*.
- Glarima** f. B. — Llàgrima. A
Plan, Hecho i Ansó, *làgrima*.
- Glera** f. H, P, *lera* C. — Sorral,
lloc que sol inundar el riu en
les riuades i és ple de pedres
i de sorra. Del II. GLAREA.
Sin. *ronal*, *cargadal*.
- Glore** f. G. — Olor. A Plan,
Hecho i Ansó, *olor*. De **la
olore*, **la golore*.
- Golondra** f. P, *galandra* G. —
Alosa.
- Golucho** — V. *güela*.
- Gorra** f. B. — Crostó (de pa).
Sin. *corrusco*.
- Gorretilla** f. C. — Corretjola.
- Gorrín** m. A. — Porcell. V.
fraixenco.
- Gorroyo** m. — Així es diu en
altres pobles el bolet que a
Ansó anomenen *ribichuelo*.
- Gos**. — V. *chucho*.

- Goyater** m. P. — Bover, pastor de bous.
- Gralla** f. C. — Gralla.
- Gramar** v. P, G, B, H, A, L, C. — Mugir (el bou). Bramar (l'ase). Sin. *brutar, ruñir*.
- Grespa**. — V. *viespra*.
- Gripiá** f. G. — Espècie d'escorçó petit.
- Gromo** m. H, *brumo* C, PHi. — Ull (de col).
- Grumaca** f. H. — Rosella. Sin. *ababol*.
- Guaire** adv. P, G. — Gaire. (Això) *no púe valer guaire*.
- Guarán** m. P, G, H, A. — Guarà.
- Güebra**. — V. *huebra*.
- Güega**. — V. *buga*.
- Güela** f., *golucho* m. B. — Disfressa, persona que surt disfressada per Carnaval. Sin. *garrucheta, muyén*.
- Güembro**. — V. *huembro*.
- Güèña**. — V. *boña*.
- Güèño** m. PHi. — Nyanyo. = cat. *bonny*, cf. FAVÖNIUS > *fa-güèño*.
- Güergo**. — V. *huergo*.
- Guides** pl. A. — Adorns blaus i acanalats que lliguen la *camisa* a la *gorguera* en el vestit típic de la vall.
- Guisalto**. — V. *bisalto*.
- Guita** adj. f. P, G, B. — Esquerpa, que mossega i tira guitzes. Es diu de les mules. A Hecho, *espantible*; a Ansó, *espantadiza*.
- Gusarapa** f. P. — Cuc.

H

- Haber** v. — Conserva el sentit de 'tenir' a Hecho. *Hemos la noche encima. ¡He una set! Ixe*

perro ha buena nariz. Lávate la cara, que l'has puerca. A les altres valls s'ha perdut aquest significat arcaic.

- Halbero**. — V. *herber*.
- Handrija**. — V. *sendilla*.
- Herber** m. G, *harbero* A, *halbero* H. — Faringe.
- Huebra** f. A, *güebra* H. — Camp.
- Huembre** m. H, A. — Rella de l'arada. A Gistain i Bielsa, *rella*; a Plan, *reja*. Del ll. VÖMER.
- Huembro** m. P, H, A, *güembro* G, B. — Muscle, espatlla.
- Huergo**, *güergo* m. B. — (Blat) corcat. Deu estar per **huerbo* < ÖRBVS. En aranès hi ha *òrb*, que designa una mena de blat dolent. El cast. (*huevo*) *huero* té potser el mateix origen.

I

- Ibón** m. P, *libón* G. — Estany. D'ací sembla derivar *libonazo* m, B, 'esllavissada de terres'.
- Implir**. — V. *emplí*.
- Itar** v. H, *chitar* B = cast. *echar*. *Las gallinas se ven a itar* (se'n van a jóc). *Me vo itar la siesta. La ita a pozáls* (plou a bots i barrals). *El cadáver lo itan en la glera*. — *Chito* m. PHi : Rebrot.
- Ixáu** m. — V. *aixáu*.
- Ixenzo** m. P, G, B, *ajenzo* H, C. — Donzell. Ll. ABSINTHIVM.
- Ixingardana**. — V. *sargantana*.
- Ixingio** m. G. — Repeló dels dits. A B, *repelón*.
- Ixordiga**, *ixordega*. — V. *ordiga*.

J

- Jartillo** m. PHi. — Aixadell. Sin. *aixáu*.
Jovar. — V. *cameña*.
Juniol m. G, *judiol* P, *julio* B. — Juliol. A Bielsa, segons les dades de l'enquesta, *juniol* voldria dir *juny*.

L

- Laminar** v. P, G, H, A. — Llepar (el gos).
Langrandacho m. A, *engardai-xo* P, G, *gardacho* L. — Llangardaix.
Laparaza f. B. — Herba de fulles amples, que els porcs mengen. Cf. el cat. *repalassa*, ll. LAPPA 'bardana'.
Lapo m. H. — Revés, cop donat amb el revés de la mà. Sin. *chifletazo*.
Lastera f. C, PHi. — Ventall (del foc). O *la 'stera* = *la estera*?
Lástico m. A. — Roba blanca que cobreix el braç (la que cobreix l'avantbraç, *codera*) dels homes, en el vestit típic de la vall.
Lastón m. C. — Herba anàloga a la molsa. Per a l'etimologia i extensió del mot, V. Rohlf's, *Le gascon* § 20, i *VRom.*, II, 155.
Lata f. P, G. — Canya (de pescar).
Latón m., *latona* f. P, G, B, *lechona* PHi. — Porc, truja. També es diu *tocino* i *cerdo*; a Hecho i Ansó : *cochino*.
Latón m. PHi. — Lledó. *Latonero* m. : Lledoner.
Lecina f. B, H, A. — Gla d'alzina. Del llatí ILLICĪNA, adjectiu derivat de ILEX. V. *belota*.
Lechefria, *lechera*, *lecheruela*. — V. *letrera*.
Legua f. H. — Doga de bóta. Sin. *aldova*.
Leixiva f. P, G, B, H, A. — Lleixiu. *Leixivá* v. A : Passar la bugada.
Lemereco m. G, B, *delemeco* P. — Cuc de fang.
Lentilla f. P, G, B, *tentilla* A, — Llentilla. A Hecho, *lenteja*.
Lera. — V. *glera*.
Letrera f. P, G, *lechefria* A, *lechera* C, *lecheruela* PHi. — Lleteresa. Sin. *noquereta*.
Libón, *libonazo*. — V. *ibón*.
Liena f. G, B, H, *lliendre* A, *liendre* P. — Llèmena.
Limaco m. P, G, B, PHi. — Llimac. Sin. *tamalluco*.
Linzuelo m. A. — Llençol. A G i H, *sábana*.
Listabea f. A. — Garbell de forats més petits que l'*aral*.
Liza f. H, A. — Cordill.
Lliendre. — V. *liena*.
Loca. — V. *lueca*.
Logar v. H. — Llogar (una casa, etc.). *Logatario* m. H: Llogater, masover.
Lombardo m. P, *chopo lumbarde* C. — Poll (arbre de ribera).
Loza f. G, *aldoza* B. — Llossa. Sin. *cuillar*.
Lucana f. P, G, B. — Claraboia, finestra acabada en triangle que hi ha a les golfes de les cases. Aran. *lucana*.
Lueca f. P, L, *loca* B, *cloca* P, G, B, A, *chueca* B, *cleca* H. — Lloca, gallina que ha post. *Loquear* v. L, *cloquear* G, *clequear* H. : Cloquejar.
Lugo adv. H. — Després, tot seguit.
Lulo m. P, G. — Grana (del saüquer).

Lurte f. H, A. — Esllavissada.
Lutria f. H. — Llúdrria.

M

- Macerar** v. H. — Pastar el pa.
Ajo macerao C : Alliola.
- Madaixa** f. G, A, *madeixa* P,
madeja B, H. — Cabdell, troca
de fil.
- Madral** m. H, A. — Rec, sèquia.
Resclosa.
- Madre** f. P, H. — Solatge (del vi,
oli, cafè, etc.). *Madreta* f. C:
Ocell femella.
- Mallar** v. P, G, B. — Batre (els
cereals). A Hecho i Ansó, *tri-
llar*.
- Mancheta** f. P, G. — Manxa de
bufar el foc.
- Mandil** m. G. — Regalèssia de
muntanya. A Plan i Bielsa, *re-
galicia*; a Hecho i Ansó, *rega-
liz*. Sobre aquest mot pirinenc,
V. Rohlf, *Le gascon*, § 12.
- Manicle** m. C. — Mascle (de l'ai-
xeta).
- A manta** loc. adv. C, PHi. —
Molt, força. *A manta que ven-
drán las chicas*. Cf. frag., tort.
id. (BDC, iv, 39; Coromines).
- Mánuga** f. H. — Vànova.
- Manüllera** f. H. — Mánec (de la
falç, de la dalla, etc.).
- Mardano** m. P, H, A, PHi, *mar-
dán* G, B. — Marrà.
- Marguin** f. P, G, H, *almarguin* B,
marguin PHi (pobles veïns),
marguinazo m. P. — Marge.
Per a la *gu*, cf. aran. i pall. *ar-
guila* 'argila'.
- Mariscal** m. P, G, B, A, *manis-
cal* PHi, *menescal* C. — Ma-
nescal, veterinari.
- Martuel** m. G, *matruel* B. —
Maduixa. A Benasc, *martuell*,
BDC, vi, 29, ribag. *martoll*
(*Congr. Ll. Cat.*, 230). És obs-
cura la relació d'aquest mot
amb el pre-romà *MAIOSTA,
REW, 5249a. D'altra banda,
el gascó *martòc* (Vall d'Aran,
Vall de Baretous), *martoc*, -ot,
-otx (Aran), *martrou* (Vall d'Au-
ra), significa 'nou verda'.
- Mascarà** v. P, G, H, A. — Em-
mascarar.
- Masto** adj. B, H, A, *masclo* C,
PHi. — Mascle. V. *padraz*.
- Masura** f. H. — Espècie de móra
petita que es fa a muntanya.
Masurera f. H : L'arbut que
fa la *masura*.
- Matacrabit** m. G, *matacrapit* P,
matacrapito B. — Calamarsa.
- Matruel**. — V. *matruel*.
- May** f. P, G, B. — Mare.
- Mazana** f. H, A, *manzana* B. —
Poma. *Mazanera* f. H, A, *man-
zano* B : Pomera.
- Mazola** f. P. — Instrument amb
què les criatures piquen a l'es-
glèsia per Setmana Santa.
- Meco** m. B, *tartameco* G. —
Quec. A Plan, Hecho i Ansó,
tartamudo.
- Medrines** m. pl. PHi. — Mitenes.
- Megollo** m. A, *migollo* H, *miojo*
P, G, *miejo* G. — Moll de
l'os P, G; molla del pa H, A.
Mioja f. P, G, B, C, PHi:
Molla del pa.
- Meligo** m. P, G, *melico* H, A, C,
PHi. — Llombrígol.
- Melón** m. A. — Teixó (equiva-
lència insegura). Del germ.
MOL 'talp', cf. fr. i prov. *mu-
lot*, REW, 5652.
- De memoria** loc. adv. A, C. —
De clatell.
- Mendema** f. L. — Verema. *Amen-
demar* v. L, *vendemar* PHi,
avendemar C. : Veremar.

Menescal. — V. *mariscal*.

Mesaché m. H, A. — Adolescent, minyó de dotze a setze anys, més vell que el *zagal* i més jove que el *mozo*.

Mestura f. P, G, *mestizo* m. H. — Mestall. Sin. *trigavena*.

Meyo adj. H, A, *medio* C, PHi. — Bessó. A Plan i Gistain, *gemelo*.

Miejo. — V. *megollo*.

Miensa f. P, G, B, H, A, C, PHi. — Melsa. Sin. *banzo*.

Miézpola f. C, *mízcola* PHi. — Nespra.

Migollo. — V. *megollo*.

Milloc f. H, A. — Blat de moro. Sin. *panizo*. — *Milloquera* f. H: Panotxa. — Cf. aran. *millòc*.

Mioja, miojo. — V. *megollo*.

Miomio m. C. — Curt de vista. Sin. *cegallita*.

mirá v. — Cercar P, G: *Es mocez han marchao por astí a mirá niedos. En miraban y no n'han trobao garra.* Veure, H: *A mirá si se barallarán. Mirar bolets, per cercar bolets, se sent a dir molt a l'alt Berguedà.*

Moír. — V. *muír*.

Moixa f. P. — Arbust sense tronc, que fa uns grans rodons, bons per a menjar i farinosos.

Moixón m. P, G. — Moixó, ocellet.

Moña f. P, G, H. — Nina de jugar. *Moñaco* m. H, A: Títella, putxinelli.

Moquero m. A. — Mocador.

Moquitaña f. G. — Espantaocells. Sin. *espantallo*.

Moriciego m. G, *murciégalo* H, *morciégalo* C, *murciégalo*, PHi, *murciélago* A. — Rata-pinyada. Sin. *eixorigué*.

Morruogo m. G. — Planta de fulles blanques, emprada per a

desinflamar les ferides dels cavalls. Està, respecte al ll. *MARRVBIYM*, en la mateixa relació que l'alt arag. *ruego* respecte a *RVBEVM* (Rohlf's, *Le gascon*, § 383, i *V Rom.*, II, fasc. 2).

Mortalla f. A. — Persona embolcallada amb un *linzuelo* i amb un pal a la mà. Les *mortallas* surten abans de Carnaval i van a fer por per les cases del poble.

Mortallón m. H, *mortillón* A, *mortichuelo* (pobles veïns a Ansó), *mortixuelo* B, *mortijuelo* P, *morté* C, *mortajo* PHi. — Albat.

Moscana adj. f. A. — (Aigua) tèrbola.

Mostín m. G, B, H, A, L. — Mastí, gos d'atura. És ja antic. Cf. el proverbi aragonès citat per J. Roig, *Spill*: «*Mostíns y perros | qui per los cerros | los lobos cazan, | lobos los matan | a la final*». De **maustín* < *MANSVETINVS*.

Muír v. P, B, PHi, *muyir* B, G, *moir* A, *muyer* H, *amuír* C. — Munyir.

Muixo m. H. — Tros del pa que, en sortir del forn, queda tendre a la part en què es tocava amb un altre pa.

Muixordón m. P, G. — Classe de bolet. *Muixordina* f. P, G: Una altra classe.

Murciégalo. — V. *moriciego*.

Musclo m. P, G, A, *musjlo* H. — Cuixa.

Muto, muito adj. B. — Molt. *Tiés mutos dinés. Me fa muito mal.*

Muyén G. — Disfressa, persona disfressada. Sin. *garrucheta, golucho, güela*.

Muyer, muyir. — V. *muír*.

N

- Navalla.** — V. *novalla*.
Nicoleta f. P, B. — Planta àcida, espècie d'agrella.
Niedo m. P, G, *nido* H, A. — Niu. Sin. *capola*.
Niéspola f. H. — Nespra. *Niespolero* m. H : Nesprer.
Ninno m. B. — Nen. *Ninneta* f. B, *nineta* P, G, A, *niñeta* H : Nina de l'ull.
Noquereta f. B. — Lleteresa. Sin. *letrera*.
Novalla f. H, *navalla* P, G, *navaja* A. — Raor. La forma d'Hecho conserva la vocal inicial del ll. NOVACVLA.
Nuble f. B, C, adj. P, G, B, PHi, *nublo* C. — Núvol.

Ñ

- Ñacazo** m. G. — Mossegada.

O

- Obrir** v. P, *obrí* A, *obrire* G, *aubrí* P, *ubrí* B (part. *ubierto* P, G, B, *obierto* A; Ind. Pres. 3 *obre* G, A). — Obrir.
Óliba f. B. — Òliba.
Onso m. P, G, B, H, A, L. — Ós.
Ordiga f. H, *xordiga* A, *ixordiga* G, *ixordega* P. — Ortiga. Cf. per a aquestes formes aragoneses, BDC, XXIII, 300, i l'article de Coromines a la VRom., II, fasc. 2.
Ordio m. P, G, B, H, A, L. — Ordi.
Ormino adv. A. — Seguit, de pressa.
Ormo. — V. *urmo*.

Oscuro adj. H. — Esquerp. *Los ansotanos son muy oscuros.*

P

- Paco** m. A. — Obaga, costat obac d'una muntanya.
Padral m. C. — Boc. Sin. *buco*. — *Padraz* m. C : Mascle (dels ocells). Sin. *masto*, *madreta*.
Palometa f. C. — Papallona.
Palluz m. P, G, *palluzo* H. — Jaç de palla. Sin. *pamollido*, *papizo*.
Pamollido m. C. — Jaç de palla. Sin. *palluz*, *papizo*.
Pancha f. P, *champa* G, *panza* B, A. — Panxa, ventre.
Panda adj. f. G, B. — Tossuda, esquerpa (mula).
Paniquesa f. H, A, L, C, PHi, *rata paniquesa* P, G, *paniquiecha* B. — Mostela. Per a la forma de Bielsa, cf. *بَنْقَاة* (*bennikéga*) en el *Vocabulista*.
Panizo m. P, G, B, C, PHi. — Blat de moro. Sin. *milloca*.
Panolla f. C, PHi. — Espiga de blat de moro.
Pansa f. P, G, B, H. — Pansa.
Papizo m. PHi. — Jaç de palla. Sin. *pamollido*, *palluz*.
Pápola f. A, *paço* m. H. — Pepida.
Parva f. H, A, C, PHi, *parvarada* P. — Parva, estesa de garbes a punt de batre.
Pataca f. B. — Ungla del porc.
Pataler adv. P. — (Obrir) de bat a bat.
Paular C, *piolar* PHi. — Piular.
Pavón m. H. — Gall dindi.
Pay m. P, G, B. — Pare.
Peazo m. G. — Mitjó. Sin. *calz*.
Pedaina f. P. — Peanya, petge per a sostenir un sant.

- Pedreña** f. P, G, B. — Pedra foguera.
- Pedriso** m. P. — Pedris (del pou).
- Peduco** m. A. — Espècie de mitjò de llana negra, propi del vestit masculí típic de la vall.
- Pedullo** m. B, *pegollo* H, A, *piejo* G. — Poll (insecte).
- Peitoral** m. H, A, *pitral* P, G. — Pitral de cavall.
- Pelmodo** m. C. — Espècie de biga o cabiró. Cf. cat. *permòdol*.
- Pella** f. C, PHi. — Espècie de botifarra, feta amb sang, pa i altres ingredients. Cf. cast. *pella* 'pilota'.
- Pentireta** f. G. — Trepadella.
- Perche** m. C, PHi. — Porxo. Cf. cat. occ. *perxe*, BDC, xx, 48, 141, 308.
- Perello** m. A, *pelello* H. — Pell, = cast. *pellejo*.
- Perrequé** m. A. — Parrac. *Perrequero* m. A : Drapaire. Sin. *esterza*, *rapazallo*, *trafallón*.
- Petril** m. H. — Replà interior en el balcó.
- Pezuño** m. PHi. — Tros de fusta lligat entre el dental i la rella.
- Picaraza** f. H, C, PHi. — Garsa.
- Picueta** f. P, G, B, H, C. — Vèrola.
- Piejo**. — V. *pedullo*.
- Piértiga** f. A. — El bastó de llaurar i guardar bous.
- Pilcho** m. L. — Pedrer dels ocells.
- Pimpán** m. H. — Falzia, ocell. Sin. *falcilla*.
- Pinchán**. — V. *pinzán*.
- Pinocha** f. P, G, B, H, A. — Pinya de pi.
- Pinta** f. P, G, B. — Nata, tel de la llet. A Hecho i Ansó, *nata*. Cf. aran. *pinta* íd.
- Pintacoda** f. A. — Volta, tomb.
- Dar pintacodas* : Rodolar muntanya avall (una pedra).
- Pinto**, -a, adj. C. — Virolat. *Aquel pájaro tiene las alas pintas*. < Ll. PI(N)CTVS.
- Pinzán** m. A, *pinchán* B. — Pinsà.
- Piolar**. — V. *paular*.
- Pipar** v. H. — Pellucar, esgranar raïm. Sin. *espurgá*, *pipar*.
- Pitarroy** m. P. — Pit-roig (ocell).
- Pitral**. — V. *peitoral*.
- Pixar** v. H, A. — Orinar.
- Pizcare** v. G. — Picar (un peix). Pessigar (l'aviram). Esgranar raïm. Sin. *espurgá*, *pipar*.
- Plantaina** f. P, B, H, C, PHi. — Plantatge.
- Plegar** v. H. — Arribar. *Cuando plegues alto in puerto, farás un señal*.
- Pleta** f. G, B. — Pleta, tancat per al bestiar.
- Pocillo** m. H, A, PHi. — Xicra.
- Pocha** f. — Butxaca P, G, B, H, A. Tavella de mongeta (sense el gra). H. Sin. *bachoca*.
- Polpillo** m. P, G, B. — Palmell de la mà. A Hecho, *a planta a mano*.
- Pon** adv. H. — Per a reforçar la negació (equivale al nostre *pas*). *No'n viébamós pon* : No en vèiem pas. *No hay na pon* : No hi ha pas res. Del ll. PŪNC-TVŪ, fr. *point*.
- Popillo** m. P, G. — Orfe. A Hecho i Ansó, (g) *üerfano*. Del ll. PVPILLVS.
- Porán** m. P. — El residu de la llet de fer formatge. El couen, i en surt el *suro*.
- Porgar** v. H, A. — Eixarcolar. Sin. *bribar*.
- Potenqueta** f. P. — Poltra. Sembla resultar de l'encreuament de l'aran. *popenc* 'poltre' (de-

riuat de *popà* 'mamar') amb *potro* o *potranco*.

Potra adj. f. P. — *Agua potras*: Bassa d'aigua barrejada amb neu. Del ll. *PŪTER* 'podrit'.

Poyo. — V. *pueyo*.

Pozal m. B, H, A, C, PHi. — Càntir. Galleda. Cf. cat. *poal*.

Presco m. PHi. — Préssec. *Presquilla* f. C, PHi : Varietat més dolça i blanca que el *presco*. Cf. cat. *bresquilla*, per al qual, V. p. 40, n. 2.

Presepe m. B, *pesebre* P, G, H, A. — Menjadora. Noteu que a Bielsa es conserva la forma llatina del mot.

Príñon m. P, G. — Cascavellito (varietat petita i amargant de pruna).

Príñonero m. P, G. — L'arbre que fa cascavellitos. Cf. aran. *prinyon*.

Prou adv. G. — Prou. *Ya'n tiengo prou*.

Puenterrón m. H, A. — Palanca per a travessar un riu. Cf. cat. *pontarró*.

Pueyo m. A, *poyo* H. — Puig, turó.

Pulce G, B, *pulga* P, H, A. — Puça.

Pupillarse v. P. — Corcar-se (les bigues).

Purna f. P, G, B, H, A, C, PHi. — Guspira, espurna.

Puyar v. P, G, B, H, A. — Pujar.

Q

Quebro m. P, G. — Cabiró. Sin. *capirón*.

Quera f. B, H, PHi, *caria* C. — Cuc que es fa a la carn podrida. Quera, serradures que fa el corc de la fusta. *Queráse* v. PHi, *cariarse* C : Qnerar-se.

Quillones m. pl. C. — Traiga. Sin. *trasca*.

Quinceno m. H. — Cavall o mul jove, quan comencen a carregar-lo.

R

Rabaño m. G, B, H, A, *rebaño* P. — Ramat (de bestiar). *Rabaño (de arbres)*, arbreda. Sin. *cabaña, estallo*.

Rabosa f. P, G, B, C, PHi, *raposa* L, *raboso* m. A, *raposo* H. — Guineu.

Radé v. H. — Rosegar (un os). Sin. *carracar, rosigar*.

Ráfil m. P, G, B, *rafe* A, C, PHi. — Barbacana.

Rallo m. H. — Càntir sense broc.

Ramolla f. C. — Resclosa. Cf. Sopeira *multa* (Congr. Ll. Cat., 427), Ribera d'Ebre *remulla* 'gorga'.

Ramulla f. C. — Malesa, brosta. *Las ramullas que hay en la alameda*. Sin. *forragina*.

Ranzal m. C. — Ronsal. Forma més acostada que la catalana a l'original aràbic *rasan*.

Rapazallo m. B. — Parrac. Sin. *esterza, perrequé, trafallón*.

Rapazo m. G. — Rapa del raïm. Sin. *brasca, raspa, trasco*.

Raspa f. L., *garraspa* C, PHi. — Rapa del raïm.

Rastullo m. P, G, B, *rastollo* A, *restollo* H, *restajo* C, *restrojo* PHi. — Rostoll.

Ray G. — Rai. *Ixo ray, déixalo estar. Gusatros ray, que no tenez cosa que fere*.

Raya f. H. — Raigs. *En la raya lo sol 'al pic del sol'*. Cf. pall. *raia*, íd.

- Rebesta** f. B. — Moixó petit de pap groc i plomatge gris, que passa per la primavera.
- Rebichuelo** m. H, *ribichuelo* A. — Classe de bolet. Sin. *gorroyo*.
- Recial** m. B. — Petit braç de riu que es desvia del corrent principal i després torna a ajuntar-s'hi.
- Redetiu** m. P, G, *rectido*, *reetito* B. — Llard per a guisar. Cf. aran. *arretido*. Del cast. *derritido*, per metàtesi.
- Reglote** m. A, PHi, *regrote* H. — Rot. A Gistain, *rotido*. — *Reglotar* v. PHi, *regrotar*, *regotrar* H : Rotar.
- Remadá** v. A. — Vessar. Metàtesi del cast. *derramar*.
- Rechilar** v. H, A, *relinchar* P, G. — Renillar.
- Reosta** f. PHi. — Fusta que es posa en el cantell dels esglaons. Cf. lleng. *riosto* 'lata' (Mâzuc, Couzinié), Gers *riôs* 'rasadora' *riousta* 'passar la rasadora' (Cénac), arag. *riostra* «aldaba» (Peralta).
- De repente** loc. adv. G. — De seguida. *Cuan él sepa, vendrá de repente*.
- Repincharse** v. C. — Gronxar-se. *Repinchadera* f. C : Gronxadora.
- Repón** m. H. — Escolà.
- Rescliza** f. C. — Esquerda (eu el sòl). Cf. cat. *esclètxa*.
- Restojo**, *restollo*, *restrojo*. — V. *rastullo*.
- Revolquín** m. P, G, *revolvín* C. — Torb, vent que alça la neu. Terbolí. Cf. Cardós *volví*, BDC, XXIII, 319.
- Ribichuelo**. — V. *rebichuelo*.
- Riego** m. PHi. — Rec, canal. Sin. *aguatillo*. Per a l'origen del mot, vegeu *VRom.*, II, 157.
- Riscla** f. P, G. — El boll, que surt del blat quan es venta.
- Rodeta** f. P, G, B. — Ròtula, cassoleta del genoll.
- Rodil** m. H, A. — Roderà de carro.
- Rogallo** m. C. — Ranera (del moribund, del gat). Sin. *roncollo*.
- Ronal** m. G. — Lloc ple de pedres i de sorra que el riu sol inunda en les riuades. Sin. *glera*, *cargadal*. — *Enronar* (ind. pres. 3 *enruena*) v. P, G, B : Colgar, enterrar (el cadàver d'un animal). — Cf. el cat. *runa*.
- Roncollo** m. PHi. — Ranera de la mort. Sin. *rogallo*.
- Ronqueño** adj. H. — Enrogallat.
- Roña** f. H, A, C, PHi, *rovín* m. P, G. — Rovell.
- Roñar** v. B, *ruñir* PHi. — Gruñir el porc) B. Mugar (el bou) PHi (a Casp, *gruñir*). Sin. *brutar*, *gramar*.
- Rosada** f. C. — Rosada. Sin. *rujto*.
- Roscadero**. — V. *ruscader*.
- Rosegar** v. PHi, *rosigar* P, G, *rosugar* C. — Rosegar (un os). Sin. *carracar*, *radé*.
- Rostil** m. G. — *Al rostil del sol*, al pic del sol.
- Rotido**. — V. *reglote*.
- Rovillo** m. P, G, B, *ruvillo* H. — Rovell (de l'ou). Sin. *royo*.
- Rovín**. — V. *roña*.
- Royo** adj. P, G, B, H, A. — Roig, vermell; m. A, rovell (de l'ou). Sin. *rovillo*.
- Rúa**. — V. *ruga*.
- Ruello** m. P, G. — Palet, pedra rodoladissa. *Piedra de ruello* A: pedra blanca emprada per a fer calç.
- Ruga** f. P, G, *rúa* A. — Arruga. Sin. *corruca*.

- Rujfo** m. PHI. — Rosada. Sin. *rosada*. — *Arrujiador* m. C : Regadora.
- Ruñir**. — V. *roñar*.
- Rusca** f. — Rusc d'abelles G. Cossi de la bugada B.
- Ruscader** m. P, B, *ruscadere* G, *ruscadero* H, A. — Cossi de la bugada. Sin. *cuezo*, *rusca*.
- Ruvillo**. — V. *rovillo*.
- s
- Sabaya** f. A. — Golfà (d'una casa). Cf. el nom del poble de *Sabayés*, prop d'Osca. Sin. *jal-sa*, *sulero*.
- Sabuco**. — V. *samuco*.
- Sagudir**. — V. *segudir*.
- Saíno** m. H, A. — Sagí. Sin. *entresillo*.
- Saliente** m. A. — Llevant (punt cardinal).
- Salieto** m. P, B. — Sàlic, arbre de ribera. *Salitar* m. P : bosquet de sàlics. Cf. cerdà *salit*, Vall de Ribes *salita* íd. i el nom de lloc *Salito*, prop d'Estèrri d'Àneu. D'un llatí *SALĒCTVM en lloc de SALĪCTVM (sota la influència d'altres collectius en —ĒCTVM com VIRECTVM, FRVTECTVM, etc), 'bosquet de sàlics'. Un cas semblant de collectiu que passa a designar una planta singular s'observa en FILICTVM > cast. *helecho*.
- Salmorrada** f. H, A. — Salmorra.
- Samuco** m. G, B, *sabuco* H. — Flor de saüquer. *Samuquera* f. P, G, *samuquer* m. B, *savuguero* A : Saüquer. La forma amb -m- representa el ll. SAMBVCVS; la forma amb -v-, el ll. SABUCVS.
- Sanmartín** m. H. — Eruga. Sin. *teña*.
- Sanmiquelada** f. H, L, C, PHI, *samiquelada* A. — Tardor (estació de l'any). Cf. aran. *santmiquelada*; Sopeira *samiquelada* (*Congr. Ll. Cat.*, 428), tort., maestr. *santamiquelada* (*BDC*, XVIII, 292; XIX, 204). Sin. *agüerro*.
- Sanosa** f. B. — Cugula (classe de mala herba).
- Sargantana** f. H, L, C, *sangranda* A, *ixingardana* G, *cinalganter* B. — Sargantana. Sin. *colombrina*.
- Sarrio** m. H, A. — Isard. Sin. *chizardo*.
- Sartana** f. H, A. — Paella. A Plan, Gistain i Bielsa, *sartén*.
- Sedas** f. pl. G, B. — Cabellera del blat de moro.
- Segalla** f. L. — Cabrida.
- Segudir** v. H, *sagudir* PHI. — Espolsar (treure la pols). Espolsar (les prunes). Sin. *abatallar*, *espartar*, *sobatere*, *sorollar*.
- Senaguas** f. pl. H, A. — Enagos.
- Sendera** f. C. — Xarxa que es posa a la boca dels caus on s'ha fet entrar la fura. *El conejo se embulica con las senderas* (o *las enderas*?). Cf. cat. *sendera* íd., emprat a Mallorca (Amengual s. v. *sa*; Aguiló), a la Ribera d'Ebre (Coromines) i al Pallars (*Bulll. C. Exc. Cat.*, XLV, 248). ¿Del gr. σινδών, -όνοϛ, 'teixit de seda', d'on *sendal*, *sendat*?
- Sérbul** m. H. — Serpoll (planta).
- Serrarizo** m. C. — Serradures.
- Setegao** adj. PHI. — Assedegat.
- Siero** m. H, A, *sier* B, *siere* G, *süero* P. — Xerigot. La forma amb *ie* és la representant regular del llatí clàssic SĒRVVM.

Siflito. — V. *chiflo*.

Simio adj. P, B, *somíu* A. — S'aplica al blat que queda petit perquè es neuleix. La primera d'aquestes formes ve de **semio*, per metafonia, i aquesta del ll. *SĒMVS* (cat. *sem*, it. *scemo*); la segona prové per labialització de **semido*, derivat del mateix mot. Sin. *aneblato*.

Sirrio m. H, A, C, PHi, *siria* f. B, *chirria* L. — Xerri (fems de cabra o ovella).

Sobatere v. G. — Espolsar (les prunes). Sin. *abatallar*, *segudir*, *sovollar*, *espartar*.

Soflar v. H. — Bufar.

Soforante m. A. — Pendantif molt gran que es porta per les festes lligat amb una cinta de seda. Fa joc amb les arracades. Forma part del vestit típic femení de la vall.

Solanar m. PHi, *solonar* C. — Golfa oberta perquè hi entri el sol o per tenir-hi gallines. Cf. Fraga *solonà* 'eixida', BDC, IV, 43.

Solar m. P, *solera* f. G. — Llinard. Sin. *blanquil*. — *Soleralla* f. C : Cavall de la teulada.

Somatén m. C, PHi. — *Tocar a* —, tocar a sometent.

Somiciego adj. P, B, H, A. — Curt de vista. < *Semi-ciego*.

Somíu. — V. *simio*.

Sonear v. P, G, *soniar* H, *ensoñá* A. — Somiar.

Sorna f. PHi. — Xafogor.

Sorollar v. C. — Espolsar (les prunes). Xarbotar (una ampolla). Sin. *segudir*, *abatallar*, *espartar*, *sobatere*.

Sulco m. H, *xulco* A, *surco* P, G. — Solc.

Sulero m. H. — Golfes. Sin. *fal-sa*, *sabaya*.

T

Tabierna f. G, B, H. — Taverna.

Taca f. C. — Taca. *Vaca tacada* C : Vaca clapada.

Talaca f. P, B, G. — Classe d'esquella.

Talaraca f. B. — Teranyina. Cf. bearn. *talaraque*, per a l'origen del qual, vegeu Millardet, *Rom.*, XXXIII, 408. Sin. *tiraraña*.

Taleca f. H, A. — Sac (per a guardar gra).

Tamalluco m. H. — Llimac. Està per *tallamuco* = *talla-moc*, RLiR, XI, p. 188. Sin. *limaco*.

Tangano m. P, G. — Estella feta amb la serra. Cf. *estiella*.

Tano m. P, G. — Branca grossa d'arbre un cop tallada; quan encara és a l'arbre es diu *camal*. Cf. cat. *tany*.

Tape m. P, H, A. — Tap (d'ampolla). Sin. *bozón*.

Tartameco. — V. *meco*.

Tecazo m. P. — Gallina cega (joc).

Teda, *tedero* — V. *tieda*.

Tellera f. P, G, B, *tilero* m. H, *árbol tilero* A. — Tell, arbre. *Tila* f. P, G, B, A, *tira* H: Tilla.

Tempano m. A, *tempanal* P, G. — Penca, cadascuna de les dues meitats en què es parteix de llarg a llarg tota la cansalada d'un porc.

Templao adj. A, *templáu* P, G. — Lleuger, llest.

Tentilla. — V. *lentilla*.

Teña f. P, G, B. — Eruga. És el ll. *TÍNEA* que, ultra l'arna, designava diverses menes de cucs. Sin. *sanmartín*.

Termíz. — V. *trime*.

Ternasco m., *asca* f. A. — Ca-

- brit, cabrida. A Plan, Gistain i Hecho, *crabito*; a Bielsa, *crapito*.
- Tieda** f. P, G, B, H, A, *teda* PHi. — Teia. *Tedero* m. H, A, C: Canelobre, fester.
- Tinella** f. P, G. — Telera de l'arada.
- Tiñuelo** m. C. — Pinyol (del raïm).
- Tira**. — V. *tellera*.
- Tirabozón**. — V. *bozón*.
- Tiraraña** f. B, A, *tirataña* P, G. — Teranyina. Aranya. Sin. *talaraça*.
- Tivante** adj. C, PHi. — Tivant.
- Toble** m. C. — Safareig. Bassa canamera.
- Toccar** v. H, A, *tociar* P, G, *tochar* L. — Tossar (els bens).
- Tormo** m. H, A, C, PHi. — Terròs (de sucre). Sin. *torrucco*.
- Torrucco** m. P, G, B, *torroco* C. — Terròs (de sucre). Cf. aran. *torròc*. Sin. *tormo*.
- Tortera** f. B, H, A. — Plata de terrissa basta; plata profunda. Sin. *esculla*.
- Toseta** f. H. — Forment. Cf. cat. *tosella*, fr. *touselle*.
- Trabe** m. H, A. — Biga.
- Trafallón** P, G. — Parrac. Sin. *esterza*, *perrequé*, *rapazallo*.
- Traquete** m. P, G. — Batolles.
- Trasca** f. P, G, PHi. — Traiga, anella de cuiro subjectada al jou, per on es fa passar el timó de l'arada. Sin. *quillones*.
- Trasco** m. B. — Rapa del raïm. Sin. *brasca*, *raspa*, *rapazo*.
- Tremolín** m. H, A. — Alber.
- Tremoncillo** m. B, *tremuncillo* G, *tramoncillo* C, PHi. — Fari-gola. De **temoncillo* < *THY-MONICELLVM.
- Tresmallo** m. P, G, A, *trasmallo* H, *tresmal* C. — Trema.
- Trigar** v. P, G, B, *triar* PHi. — Triar, separar. Netejar (fesols, etc.). P, G, B. *Tri(g)arse*: Espessir-se, prendre's (la llet) G, B, PHi (a Casp, *trabarse*). Cf. aran. *trigà* i *trigà-se*, mateixes acepcions.
- Tribuelo**, *trihuelo* m. A. — Bala de jugar. Sin. *canica*.
- Trigavena** f. H. A. — Mestall. Sin. *mestura*, *mestizo*.
- Trime** m. P, G, *termiz* H, A. — Cuc de la carn descomposta. Del ll. TERMES, -ITIS, variant de TARMES.
- Tringola** f. P, G, B. — Picarol. Cf. aran. *íd*.
- Tronzar** v. PHi. — Tallar, serrar (llenya). *Tronzador* m. : Serra.
- Trucar** v. P, B, H, A. — Picar, pegar.
- Trucaz** m. H, A, *trucazo* P, G, B. — Tudó.
- Truco** m. P, G, B, *truca* f. H, A, *truqueta* G, PHi. — Diverses classes d'esquilla.
- Truesa** f. P, G. — Braçat de llenya.
- Trufa** f. H, *trunfa* P, G, B. — Patata.
- Tuera** f. G. — Tora (herba verinosa).
- Tufa** f. A. — En el vestit típic del país, les vídues, per anar a missa, duen mantellina amb *tufa* al front.
- Tumbillo** m. H. — Maridet, atuell de portar foc al llit.
- Túmboles** m. pl. C. — Parades o barraques de fira.
- Turma** f. PHi. — Tòfona. Sin. *ceribión*, *alborcho*.

U

- Ubrí**. — V. *obrir*.
- Uriol** m. C. — Oriol.

Urmo m. G, B, C, PHi, *ormo*
P, H, A. — Om.
Usón m. H, A. — Classe de
bolet.

V

Valcino. — V. *falcilla*.
Valóns m. pl. H. — Pantalons.
Vallabarquí. — V. *villabarquín*.
Valle f. B, m. P, G. — (La) vall.
Vallo m. A. — (El) vall, sèquia.
Vediello m., -a f. P, G, *vetiello*,
-a H, *vetiecho*, -a B. — Vedell,
vedella.
Veixiga. — V. *voixiga*.
Vellané m. G. — Ullal. Sin. *caixal*. Cf. aran. *aueraè*.
Vencillo m. P, G, B, *venxello*
H, A. — Vencill, lligam.
Vendemar. — V. *mendema*.
Verdugo m. G, *verduco* B. —
Vimet. *Verduguere* m. : Vime-
tera. Sin. *vimbre*.
Verrán m. P, G, *verrano* H, A.
— Verro.
Vesque m. P, G, *bres* H. — Vesc.
Vetiello, *vetiecho*. — V. *vediello*.
Viespra f. H, *yespra* A, *brespa*
P, B, *grespa* G. — Vespa.
Villabarquín m. P, G, A, *villamarquín* H, PHi, *vallabarquí* C.
— Filaberquí.
Villuertas f. pl. PHi. — Peces per
a subjectar el timó i la cama
de l'arada.
Vimbre m. H, *mimbre* A. —
Vimet. Sin. *verdugo*.
Virosta f. C. — Encenalls. Sin.
gargallos. Cf. cast. *virutas*.
Voixiga f. G, *vuixiga* P, *veixiga*
H, A. — Butllofa. Bufeta de
l'orina.

Vola f. G, *voleta* P. — Papa-
llona.
Voltrino m. PHi. — Bertrol de
forma rodona.

X

Xalapar v. H. — Trencar (nous,
avellanes, etc.).
Xordiga. — V. *ordiga*.
Xulco. — V. *sulco*.

Y

Yespra. — V. *viespra*.
Yeugua f. G, *yegua* P, B, H, A, L.
— Egua.

Z

Zafanoria f. PHi, *fajandoria* C,
acenoira H. — Pastanaga.
Zamarugo m. H. — Nom d'un
peix de riu.
Zapo m. P, G, B, H, A, C, PHi.
— Gripau. *Zapillón* m. A :
Cap-gros.
Zapotada f. P. — Surra, pallissa.
Zarciello. — V. *cercillo*.
Zarpada f. P, G, H, A. — Grapat,
ço que cap en una mà plena.
Zarpato m. B : Cop de puny.
Zarracuche m. H. — Cort de
porcs. Sin. *zolle*.
Zoca f. P, G, *zueca* H, A, C, PHi
— Soca (d'arbre).
Zolle H, *zollón* m. A. — Cort
de porcs.
Zuro m. C, PHi. — El que resta
de la panotxa un cop desgrana-
nada.